

Ombudspersoon Toekomstige Generaties

visiedocument

November 2016

"Humankind has become a force of nature. Shaping the planet, at an unknown speed, like no other force of nature or species has done before. We are part of nature. We are nature, benefit from nature and influence nature.

We are also connected to past, present and future generations, through our history, people alive now, our children and their children. And so on. We have an obligation to allow future generations to choose their present, their development and their future. We have a duty not to restrict them in this."

- **Judge C.G. Weeramantry († 2017), Voormalig Vice President, International Court of Justice**

Het Idee

In alles wat we nu doen, beïnvloeden we het leven van toekomstige generaties. Onze (Westerse) samenleving is echter veelal ingericht op de korte termijn. Veel van de keuzes die op de korte termijn positief uitpakken, hebben op lange termijn een enorme, negatieve impact op de leefomgeving en op de kansen van hen die nog gaan komen.

Hoewel de behoeften en belangen van toekomstige generaties een centraal element zijn voor duurzame ontwikkeling, zijn ze niet geïnstitutionaliseerd en worden ze in het algemeen niet vertegenwoordigd of behartigd bij relevante besluitvormingsprocessen.

Hier willen we verandering in brengen, met het introduceren van een formele Ombudspersoon Toekomstige Generaties in Nederland.

Als onafhankelijk orgaan, dat niet onderworpen is aan verkiezingscycli en politieke grillen en compromissen, zou deze Ombudspersoon zich volledig kunnen richten op:

- Lange termijn-analyse
- Het starten van onderzoeken
- Het ophalen en behandelen van klachten en signaleringen uit de samenleving

Met behulp van deze middelen kunnen nieuwe trends onder de bevolking en het maatschappelijk middenveld gemakkelijk worden opgespoord en overgedragen worden aan de beleidsvorming^[1].

In Nederland zou een dergelijke hoeder van toekomstige generaties naadloos passen binnen het bestaande kader van Ombudspersonen. Deze nieuwe Ombudspersoon zou, in overeenstemming met de huidige wetgeving^[2], net als de huidige Kinderombudsman een vice-Ombudsman worden, geplaatst onder de Nationale Ombudsman.

Een Kijkje Over De Grens

Verschillende landen hebben al met succes instituten opgericht die bescherming beogen te bieden aan de rechten van toekomstige generaties.

In Brazilië, Chili, Finland, Duitsland en Israël zijn parlementaire commissies ingesteld voor duurzame ontwikkeling en/of milieuvraagstukken, gemandateerd met de verantwoordelijkheid de belangen te behartigen van 'toekomstigen'. Hoewel deze initiatieven moeten worden toegejuicht, wijst analyse van *World Future Council* uit dat een gebrek aan onafhankelijkheid, institutionalisering of inbedding en een beperkt mandaat ertoe leiden dat hun invloed nog beperkt is ten aanzien van de rechten van toekomstige generaties^[3].

Wales gaat een stap verder met een Commissaris Duurzame Toekomst. Parlementaire Commissarissen voor het milieu zijn ook te vinden in Canada en Nieuw-Zeeland. In vergelijking met de eerder besproken parlementaire commissies, wordt de Commissarissen overwegend een breder mandaat verleend. Onderzoek toont echter aan dat deze Commissarissen nog steeds een gebrek hebben aan onafhankelijkheid, middelen en competenties om hun overheden te houden aan de rechten van toekomstige generaties^[4].

Het meest effectieve instrument voor de bescherming van de rechten van toekomstige generaties blijkt het instellen van een Ombudspersoon Toekomstige Generaties^[5], waarvan Hongarije het goede voorbeeld geeft. De Hongaarse Ombudspersoon, tot 2016 was dit Marcel Szabó, zijn opvolger wordt binnenkort bekendgemaakt, heeft de volgende taakomschrijving: *“to make human responsibility felt in all the fields of state and civil life, with respect to the conservation of natural values entrusted to us, for the sake of protecting the next generations”*^[6].

De Hongaarse Ombudspersoon heeft daarbij een grondwettelijk mandaat: “*De Republiek van Hongarije erkent en handhaaft een ieders recht op een gezond milieu*^[7].” Krachtens de Hongaarse wet controleert de Ombudspersoon wetgevingsontwikkelingen en voorstellen, om er zeker van te zijn dat deze geen bedreiging zullen vormen voor het milieu en toekomstige generaties.

Kortom, deze Ombudspersoon is aantoonbaar effectief gebleken om de volgende redenen^[8]:

- Een stevig mandaat op basis van een grondwettelijk gewaarborgd recht op duurzame ontwikkeling en een gezond en schoon milieu;
- Werkzaam vanuit het hart van het staatsbestel, maar met een onafhankelijke positie ten opzichte van het politieke en bestuurlijke systeem;
- Niet onderworpen aan electorale cycli, die er zo vaak voor zorgen dat nationale beleidsvorming zich beperkt tot korte termijn-denken.

Voorbeelden waaruit blijkt dat deze en andere instituties voor toekomstige generaties effectief zijn:

- Mede dankzij de inmenging van de Hongaarse Ombudsman Toekomstige Generaties, zijn natuurgebieden en grondwaterbronnen beschermd en zijn oude stadsgedeelten als nationaal erfgoed erkend en nu beschermd.
- De Finse Committee for the Future geeft al sinds 1993 effectief weer wat de lange termijn effecten van overheidsbeleid zijn en heeft via commentaar op voorgestelde wetgeving deze veelvuldig beter gemaakt qua impact op toekomstige generaties.
- De Commissioner for Future Generation (sinds begin 2016) in Wales pakt haar rol “to advise, promote and encourage sustainable ways of working” voortvarend op en wijst (o.a.) overheidsinstellingen erop om in dialoog te gaan en te blijven met de burgers en om lange termijn impact mee te nemen in (budgettaire) beslissingen.

Volgende stappen

Sinds september 2015 nemen we als werkgroep de functie van Ombudspersoon Toekomstige Generaties alvast waar. Voorzitter Jan van de Venis en andere werkgroepleden hebben al op veel plekken beweging gebracht. De politieke jongerenorganisaties hebben zich georganiseerd rondom het idee, de WRR heeft de belangen van toekomstige generaties een prominente plek gegeven in de ‘policy brief’ [‘Klimaatbeleid: van vrijblijvend naar verankerd’](#), we gaven advies over de corporate governance code aan de overheidscommissie die hiervoor is ingesteld en de waarnemend Ombudspersoon is vaker gevraagd als spreker bij evenementen, zoals bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Bij vier politieke partijen is een formeel amendement ingediend om een Ombudspersoon Toekomstige Generaties op te nemen in het verkiezingsprogramma.

Om de rechten van toekomstige Nederlanders blijvend te waarborgen is het belangrijk deze functie te institutionaliseren.

I. Het institutionaliseren van een Nederlandse Ombuds Toekomstige Generaties

We gaan ervoor om binnen de kortst mogelijke termijn een Nederlandse Ombudspersoon Toekomstige Generaties in te stellen, die zal werken vanuit het bestaande kader, met hetzelfde (minimum)niveau, hetzelfde (minimum)gezag en dezelfde capaciteiten als de huidige Ombudspersonen, maar met een speciaal doel: het behartigen van de belangen van toekomstige generaties.

De Ombudspersoon Toekomstige Generaties, zal dus net als de huidige andere Ombudsmannen, op eigen initiatief of naar aanleiding van klachten van burgers, een onderzoek kunnen starten. Het gaat daarbij om gedragingen van overheidsinstanties en over de manier waarop instanties hun overheidstaken uitvoeren.

De Ombudspersoon moet de mogelijkheid gegeven worden om het parlement of andere overheidsorganen gevraagd- en ongevraagd advies te geven over zaken die binnen diens bevoegdheid en specialisme vallen. Dit om er zeker van te zijn dat doen en nalaten van instanties in overeenstemming zijn met het recht op duurzame ontwikkeling en een schoon en gezond milieu. Tot slot zou de Ombudspersoon de rol toebedeeld moeten worden breder aandacht te vragen voor intergenerationele rechten en duurzaamheid.

De oprichting van een nieuwe Ombudspersoon is relatief gemakkelijk te faciliteren en zou alleen aanpassing vereisen van de specifieke Nederlandse wet, de "Wet Nationale Ombudsman". Een concept voor een wetsvoorstel hebben we al voorbereid, gebaseerd op vergelijkbare wijzigingen met de invoering van de Kinderombudsman in 2011.

II. Het opnemen van het recht op duurzame ontwikkeling en een schoon en gezond milieu in de Nederlandse Grondwet

In aanvulling op het institutionaliseren van een Ombudspersoon Toekomstige Generaties, is het belangrijk dat de Tweede Kamer het recht op duurzame ontwikkeling en een schoon en gezond milieu erkent.

Het codificeren van een recht op duurzame ontwikkeling en een schoon en gezond milieu in de Nederlandse Grondwet en het instellen van een Ombudspersoon Toekomstige Generaties zijn twee zijden van dezelfde medaille. Aan de ene kant biedt het vastleggen van het recht de Ombudspersoon een stevig mandaat. Aan de andere kant zal de Ombudspersoon in staat zijn proactief dit recht te beschermen en te voorkomen dat het een loze belofte wordt.

Er zijn inmiddels verschillende mensenrechtenverdragen en andere verklaringen - zoals het Verdrag van Aarhus en de VN Verklaring over de Rechten van Inheemse Volkeren - en meer dan 100 grondwetten die een bepaling of codificatie van het mensenrecht op een gezond en schoon milieu bevatten.

Een goed voorbeeld hiervan is de Noorse constitutie (artikel 110 b), die luidt als volgt:

“Every person has a right to an environment that is conducive to health and to a natural environment whose productivity and diversity are maintained. Natural resources should be managed on the basis of comprehensive long-term considerations whereby this right will be safeguarded for future generations as well.”

Zowel het Europese Hof voor de Rechten van de Mens als het Europese Comité voor Sociale Rechten heeft bevestigd dat wij, inwoners van Nederland, recht hebben op een schoon en gezond milieu, voortvloeiend uit het EVRM en het Europees Sociaal Handvest.

Wat betreft het recht op duurzame ontwikkeling, kan Nederland het voorbeeld volgen van buurland België, waarvan de constitutie (artikel 7bis) het volgende zegt:

“Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieu-gebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties.”

Nederland kan ook een van de duurzaamheidsprioriteiten opvolgen, genoemd in de SDGs (Sustainable Development Goals) (luidend: “We will implement this agenda 2030 for the benefit of all, present and future generations”), en ook het [Handvest van de Aarde \(Earth Charter\)](#) kan gebruikt worden als bron van ethiek en inspiratie.

De tijd is daarmee rijp voor Nederland om het recht op duurzame ontwikkeling en een schoon en gezond milieu te erkennen en respecteren.

Afzender: [Worldconnectors](#) Werkgroep Toekomstige Generaties & Partners¹
(roundtable@worldconnectors.nl)

---

¹ De Worldconnectors Werkgroep Toekomstige Generaties is actief sinds 2014. De Werkgroep bestaat uit de volgende Worldconnectors en Earth Charter Vrienden: Jan van de Venis, Tineke Lambooy, Alide Roerink, Lynn Zebeda, Kayin Venner, Ties Mouwen, Miranda Wilems, Christiaan Kuipers en Lavinia Warnars. Sinds september 2015 treedt de werkgroep op als waarnemend Ombudspersoon voor Toekomstige Generaties, met Jan van de Venis als voorzitter. Samenwerking wordt gezocht met organisaties, kennisinstellingen en netwerken in Nederland en internationaal.

-
- [1] Maja Göpel, *Ombudspersons for Future Generations as Sustainability Implementation Units*, Stakeholder Forum, 2012, p. 5.
- [2] Wet Nationale Ombudsman, Wet van 4 februari 1981, houdende instelling van het ambt van Nationale ombudsman en wijziging van een aantal wetten, online:
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0003372/geldigheidsdatum_15-08-2011>.
- [3] [World Future Council](#), *National Policies and International Instruments to Protect the Rights of Future Generations*, *A Legal Research Paper*, p. 7.
- [4] World Future Council, *National Policies and International Instruments to Protect the Rights of Future Generations*, *A Legal Research Paper*, p. 10.
- [5] Dit wordt ook wel Parliamentary Commissioner for Future Generations genoemd.
- [6] Sándor Fülöp, *Comprehensive summary of the parliamentary commissioner for future generations of Hungary*, 2010, p. 9.
- [7] Grondwet van Hongarije, art. 18.
- [8] Het concept "Ombudsman" komt oorspronkelijk uit Zweden, is ontstaan in het midden van het jaar 1700 en heeft zich toen wereldwijd uitgebreid naar academische, publieke en private sectoren. Wij gebruiken hier de gender-neutrale term "ombudspersoon", liever dan "ombuds" of "ombudsman" om de instelling te omschrijven.